

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора, професора кафедри менеджменту та інновацій Масленнікова Євгена Івановича
на дисертаційну роботу **Скорук Аліни Олегівни**
«Формування і розвиток бізнес-моделей в умовах цифрової трансформації національної економіки»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку світової та національної економіки характеризується масштабними та динамічними трансформаційними процесами, рушійною силою яких є цифровізація та впровадження новітніх цифрових технологій. Перехід до цифрового суспільства докорінно змінює архітектуру економічних відносин, вимагаючи від суб'єктів господарювання швидкої адаптації, гнучкості та перегляду традиційних підходів до ведення бізнесу.

У цих умовах особливої ваги набуває теоретичне обґрунтування та розробка практичного інструментарію для трансформації бізнес-моделей підприємств. Цифровізація економічних процесів не лише відкриває нові можливості для підвищення конкурентоспроможності, оптимізації витрат та виходу на глобальні ринки, але й створює специфічні ризики й виклики, зумовлені високою невизначеністю та турбулентністю зовнішнього середовища.

Попри наявність значної кількості наукових праць, присвячених загальним питанням цифрової економіки, багато аспектів, пов'язаних із механізмами адаптації вітчизняних підприємств до цифрових реалій, оцінюванням ефективності трансформації їхніх бізнес-моделей та розробкою дієвих стратегій інвестування в цифрові активи, залишаються недостатньо висвітленими та дискусійними. Необхідність пошуку нових парадигм стійкого розвитку бізнесу в умовах глобальних трансформацій, а також гостра потреба у формуванні практичних рекомендацій для вітчизняної практики зумовлюють високий ступінь актуальності,

теоретичне і практичне значення теми дисертаційного дослідження Скорук Аліни Олегівни.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Ідейні положення та результати дисертаційної роботи пов'язані з науково-дослідною тематикою Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, зокрема з науково-дослідною роботою кафедри економіки та підприємництва Економіко-правового факультету «Дослідження процесів інституціоналізації соціально-економічної діяльності в умовах трансформації економіки» (номер державної реєстрації 0118U007174) та «Розвиток інституціонального потенціалу повоєнної економіки України» (номер державної реєстрації 0123U101894).

Ступінь обґрунтованості результатів, їх наукова новизна. У дисертаційній роботі отримано науково обґрунтовані результати, що вирішують важливе науково-прикладне завдання розвитку теоретико-методичних підходів до формування та трансформації бізнес-моделей в умовах цифровізації національної економіки та обґрунтування практичних рекомендацій щодо впровадження цифрових стратегій і підвищення цифрової готовності підприємств.

Обґрунтованість результатів забезпечується використанням сучасного наукового інструментарію, узгодженістю теоретичних положень з емпіричною базою та внутрішньою логічною несуперечливістю дослідження.

Наукова новизна полягає в такому:

Уперше: розроблено показник цифрової віддачі інвестицій (dROI), що враховує фінансові та стратегічні ефекти цифрової трансформації, що дозволяє комплексно оцінювати ефективність цифровізації бізнес-моделей.

Удосконалено: концептуальну модель трансформації бізнес-моделей у цифровому середовищі; методичний підхід до оцінювання впливу цифровізації на економічну діяльність на багаторівневій основі; інструментарій обґрунтування управлінських рішень на основі SMART-підходу щодо цифрового розвитку бізнес-моделей.

Набули подальшого розвитку: положення щодо трансформації бізнес-моделей у контексті цифровізації економіки; підходи до оцінювання впливу цифровізації на національну економіку із застосуванням економіко-математичних

моделей; концептуальна модель цифрової інклюзії; методичний підхід до формування цифрової стратегії підприємств на основі оцінки цифрової зрілості та ефективності інвестицій.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Скорук Аліни Олегівни складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків з проведеної роботи та списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладено на 196 сторінках (7,6 авторських аркушів). Загальний обсяг дисертації (включно з додатками) становить 282 сторінки. Ілюстративний матеріал подано у вигляді 48 рисунків та 72 таблиць.

У *першому розділі* досліджено теоретико-методичні основи побудови та розвитку бізнес-моделей в умовах цифрової трансформації. Розкрито сутність і передумови цифровізації бізнес-середовища, узагальнено еволюцію концепції бізнес-моделей від класичних підходів до умов цифрової економіки, а також визначено архітектуру, ключові компоненти та підходи до конструювання бізнес-моделей у цифровому середовищі.

У *другому розділі* здійснено оцінювання та аналіз сучасного стану розвитку бізнес-моделей в умовах цифровізації національної економіки. Проведено структурно-динамічний аналіз цифровізації економіки, досліджено особливості трансформації бізнес-моделей у ключових секторах, зокрема аграрному та освітньому, а також здійснено моделювання впливу цифровізації на економічну діяльність на макрорівні й аналіз значущості факторів цифрової трансформації при прийнятті управлінських рішень.

У *третьому розділі* обґрунтовано стратегічні вектори впровадження SMART-орієнтованих інклюзивних бізнес-моделей. Розкрито концептуальні засади інклюзивної цифрової моделі розвитку національної економіки, запропоновано циклічну модель формування цифрової стратегії трансформації бізнес-моделей, а також сформульовано практичні рекомендації щодо конструювання бізнес-моделей на основі SMART-підходу.

Повне викладання основних результатів дисертації у наукових видань та апробація результатів дослідження. Сформульовані в дисертаційній роботі Скорук Аліни Олегівни положення, висновки та пропозиції досить повно

обґрунтовані на підставі особистих досліджень оздоблювачі та зображені в наукових статтях і цих доповідях на наукових конференціях Основні результати проведеного дослідження повністю відображені у 23 наукових працях, серед яких 5 статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; 2 статті у закордонному виданні; 1 розділ у колективній монографії; 15 доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій. Результати дисертаційного дослідження пройшли успішну апробацію на 15 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Практичне значення наукових результатів. Практична цінність дисертаційної роботи полягає у розробленні та обґрунтуванні теоретико-методичних положень і прикладних рекомендацій щодо формування та розвитку бізнес-моделей в умовах цифрової трансформації, які доведені до рівня практичного використання та впроваджені в діяльність органу державного управління, підприємств, громадської організації та закладу вищої освіти.

Результати дослідження впроваджено, зокрема, у діяльність Департаменту економічного розвитку Одеської міської ради при формуванні та реалізації міських програм підвищення конкурентоспроможності економіки; у практику діяльності підприємств реального сектору економіки (зокрема КП «КОМУНСЕРВІС» та ПрАТ «ЗАВОД «ФРЕГАТ»)) для вдосконалення управлінських процесів, стратегічного розвитку та цифровізації бізнес-моделей; у діяльність банківського сектору (АТ «ПІВДЕННИЙ») для підвищення ефективності операційної діяльності та впровадження цифрових каналів взаємодії з клієнтами; а також у роботу громадської організації щодо підготовки аналітичних матеріалів і рекомендацій з адаптації суб'єктів господарювання до умов цифрової економіки.

Крім того, результати дисертації впроваджено у навчальний процес економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова при оновленні змісту навчальних дисциплін економічного та управлінського спрямування, що забезпечило посилення практико-орієнтованої складової підготовки здобувачів вищої освіти.

Дотримання академічної доброчесності. Під час виконання дисертаційного дослідження Скорук Аліною Олегівною дотримано вимог академічної

добросовісності. Робота виконана самостійно, містить авторські наукові результати та належним чином оформлені посилання на використані джерела. Ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів не виявлено. Використані положення, ідеї та напрацювання інших авторів коректно цитуються та відображені у списку використаних джерел відповідно до чинних вимог.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Дисертаційна робота відзначається високим рівнем виконання дослідження, актуальністю обраної тематики та значущістю отриманих наукових результатів. Поряд із цим, до дисертаційної роботи, на нашу думку, можна висловити низку зауважень та рекомендацій, що стосуються окремих аспектів її структури та змістового наповнення, які належать до категорії дискусійних питань та побажань:

По-перше, у підрозділі 2.1, присвяченому аналізу цифровізації національної економіки, авторка широко використовує міжнародні рейтинги цифрового розвитку. Разом із тим, доповнення дослідження порівняльним аналізом позицій України щодо країн Центральної та Східної Європи дозволило б більш повно оцінити конкурентні переваги та відставання національної економіки у контексті цифровізації.

По-друге, запропонована у третьому розділі ієрархічна схема цифрової трансформації національної економіки є цікавою з наукової точки зору, проте авторці доцільно було б більш детально розкрити механізми взаємодії між окремими рівнями моделі та критерії оцінювання ефективності таких взаємозв'язків.

По-третє, проведений сценарний аналіз dROI за песимістичним, реалістичним та оптимістичним сценаріями є переконливим, утім доцільним виглядало б включення сценарію кризового розвитку, що враховував би можливі кіберзагрози, технологічні збої або погіршення макроекономічної ситуації.

По-четверте, потребує більшої деталізації система оцінювання ефективності цифрової інклюзії. У моделі відсутні чіткі індикатори або критерії, які дозволяли б оцінити рівень цифрової інтеграції населення, бізнесу та окремих секторів економіки.

Загальний висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Скорук Аліни Олегівни на тему: «Формування і розвиток бізнес-моделей в умовах цифрової трансформації національної економіки» є самостійним, цілеспрямованим, завершеним науковим дослідженням, яке виконано на високому науково-методологічному рівні, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються науковою новизною і мають практичну цінність, та за змістом, структура відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішень освітньої спеціалізованої навчальної ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Порядок підготовки оздоблювачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установ), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), а її авторка Скорук Аліна Олегівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галуззю знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Рецензент:

доктор економічних наук,
професор, професор кафедри
менеджменту та інновацій
Одеського національного
університету імені І. І. Мечникова

Свген МАСЛЕННІКОВ